

SAVJETODAVANJE I PSIHOTERAPIJA SA ISLAMSKE PERSPEKTIVE

Selvira Draganović

DA LI SU SAVJETOVANJE I PSIHOTERAPIJA JEDNA ILI DVIJE RAZLIČITE OBLASTI ?

U priči o Zapadnom savjetovanju i psihoterapiji, mi zapravo govorimo o jednoj specijalizaciji." Ničija zemlja "između granica savjetodavanja kao specijalizacije pedagoga i psihologa, koji nude uputu normalnim ljudima i studentima sa blagim emocionalnim i akademskim problemima, uglavnom primjenjivanim u pedagoškim ustanovama i psihoterapije kao profesije stručnjaka u kliničkoj psihologiji i psihoanalizi, uglavnom primjenjivane u klinikama i bolnicama, već je toliko sužena da se u mnogim suvremenim djelima savjetovanje i psihoterapija tretiraju kao jedan predmet (tema).

Moderni udžbenici o savjetolišnoj psihologiji sadrže poglavlja o terapijskoj relaciji baziranoj na psihoanalitičkoj, bihevioralnoj i kognitivnoj grupnoj terapiji i drugim temama koje su prije bile jedina oblast kliničke psihologije i psihoterapije. S druge strane, u knjigama kliničke psihologije naći ćemo područja kao što su: napredovanje u karijeri, terapije koje su usmjerene ka klijentu i druge humanističke terapije koje su nekad bile vlasništvo savjetodavne psihologije u knjigama kliničke psihologije.

Na primjer, Richie Herink je izdao veliki priručnik o psihoterapiji koji sadrži naslove kao što su: Sjedinjeno porodično savjetovanje, Cjelokupno savjetovanje i Korekcionalno savjetovanje¹. Jedan od glavnih razvoja koji je doprinjeo ovom udruživanju je pojava novih veoma uspješnih područja o promjeni ponašanja i kognitivnoj terapiji koja su medicinski model Frojdove (Freud) psihoanalize učinila savršenom psihološkom i psihijatrijskom investicijom.

Frojd je o psihoanalizu smatrao kirurgom nesvjesnih kompleksa i konflikta koji, su po njemu, stvarni uzroci abnormalnog ponašanja na način jako sličan skrivenoj patologiji mikroba i tumora u ljudskom tijelu. Kroz laboratorijska istraživanja, specijalisti iz oblasti medicine mogu da otkriju mikrobe i tumore koji su odgovorni za simptome kod pacijenta. Oni ne liječe direktno same simptome nego radije liječe te skrivene uzroke. Slijedeći ovaj medicinski model, psihoanalitičar neće liječiti psihološke simptome direktno nego će otkrivati te nesvjesne skrivene uzroke. Riješavanjem ovih uzroka, simptomi pacijenta bi trebali biti olakšani. Slijedeći ovaj medicinski model, psihoanalitičari su vjerovali da direktno simptomatsko tretiranje psiholoških simptoma neće biti uspješno budući da će neriješeni nesvjesni kompleksi razviti nove drugačije simptome. Ovo je nepotvrđena koncepcija simptomatske zamjene. Oni smatraju ljudske psihološke simptome vulkanom . Nitko ga ne može zaustaviti zatvaranjem njegovih vatrom bljuvajućih usta. Čak ako se i uspije u ovom hipotetički rizičnom poduhvatu, unutrašnji pritisak će izbiti na drugom slabijem području zemljine kore.

Dugo vremena, gotove sve vrste psiholoških terapija na zapadu su slijedile ovaj dinamično orijentisani Frojdov pristup, na taj način dajući psihoterapiji medicinsko psihijatrijsku aromu. To je prouzrokovalo da se savjetovanje razvije kao odvojena mada vezana specijalizacija, koja je uglavnom primjenjivala stručnu savjete i savjete o karijeri i Rogerijsku (Roger) klijent centriranu terapiju. Međutim psihoanalitička i sve psihoanalitički orijentisane škole psihoterapije su potvrdile mizerni neuspjeh a mnogo terapeuta je bilo razočarano njome. Ovo

¹ R. Herink, The Psychotherapy Handbook (New York: Meridian Books, 1980).

je navelo psihologe kao što je Eysenck² da eksperimentalno testira djelovanje ovih terapija. Rezultati su bili iznenađujući čak i za Frojdove intelektualne neprijatelje. Kad su napreci pacijenata koji su primali psihoanalitički orijentisane terapije bili upoređeni sa sličnim pacijentima koji nisu primali nikakvu terapiju, nije bilo nikakve razlike između dvije grupe. Eksperiment je bio ponovljen nekoliko puta pritom koristeći različite uzorke ali rezultat je uvijek bio " bez razlike". U jednom slučaju, oni koji nisu primali terapiju nikako, su bili znatno bolje.

Behieviornalne terapija je procvala u kasnim pedesetim i ranim šesdesetim i od tada je počela biti mnogo efikasnija zamjena za psihoanalizu a mnogi pacijenati koji su proveli puno godina trpeći sa psiho-varljivom, neplodnom Frojdomovom terapijom, su bili u stanju da postignu izliječenje ili veliki napredak tokom mnogo kraćeg vremena. Behieviornalna terapija, sa direktnim i uspješnim napadom na psihološke simptome, bez doticanja takozvanih nesvjesnih konflikata i bez pronalaženja dinamički pretpostavljenih simptomskih zamjena, je zapravo promijenila lice zapadne psihološke terapije. Ovo se pokazalo posebno učinkovito sa poremećajima kao što su fobije opsesivne nervoze i seksualne disfunkcije.

Zatim je došla kognitivna terapija unutar konteksta kognitivne revolucije u modernoj psihologiji. Ljudska svijest je bila uspostavljena kao stvarni određivač ponašanja a naglasak je bio stavljen na mijenjanje spoznaje pacijenta da bi se tretiralo njegovo neprilagođeno ponašanje. Stoga su obje, behieviornalna modifikacija i kognitivna terapija odbacile medicinski model dajući prednost jednostavnoj paradigmi teorije učenja i kognitivne psihologije. Ova revolucija je ustvari bila glavni razlog zbog čega se savjetodavna psihologija našla u situaciji da koristi isti jezik kao i reformisana psihoterapija. Poremećaji kao fobije, zbog kojih su pacijenti prije bile upucivani psihijatrima i psihoanalitičarima su sada tretirani metodama baziranim na učenju koje koristi nagrađivanje, kažnjavanje i mijenjanje mišljenja i spoznaje kod unesrećenih osoba. Učitelji, edukatori i savjetodavaoci su svo vrijeme koristili ove metode i prema tome nisu naišli na poteškoće u usavršavanju svojih tehnika. Ironično, oni koji su mogli zapasti u veće poteškoće zbog prihvatanja i usavršavanja behieviornalne i kognitivne terapije su ustvari klinički psiholozi koji provode većinu svoje specijalizacije i prakse sa zastarjelim psiho- dinamičnim terapijama.

Sada ćemo se vratiti glavnom naslovu ovog članka koji dolazi nakon uvodne diskusije o relaciji između savjetodavanja i psihoterapije.

ŠTA PODRAZUMIJEVAMO POD " ISLAMSKIM SAVJETODAVANJEM I PSIHOTERAPIJOM

Prije nego razmotrimo očekivani napredak u primjeni islamskog savjetodavanja i psihoterapije, trebali bi prvo da imamo čistu koncepciju o tome šta mi ustvari podrazumijevamo pod terminom "Islamsko" i na koje načine se on ustvari razlikuje od zapadnog savjetodavanja i psihoterapije. Ovaj zadatak je lakše izrečen nego urađen, međutim, bilo bi daleko praktičnije da imamo razlaganje o istaknutim osobinama zapadnog savjetodavanja i psihoterapije da bismo iznijeli suprotne osobine naših predloženih islamsko terapeutskih praksa.

SEKSUALNE KARAKTERISTIKE ZAPADNOG SAVJETODAVANJA I PSIHOTERAPIJE : ISLAMSKA KRITIKA

1. Moderno savjetodavanje i psihoterapija su bazirane na anti-religijskoj materijalnoj filozofiji

² (H. J. Eysenck , " The effects of psychotherapy: An evaluation "in Journal of consulting psychology 16 (1952, str. 319-24.)

Historija nam kaže da će bez Objavljene Božanske upute, ekstremi u socijalnom i etičkom ponašanju ishodovati osvetnim antagonističkim mjerama. Religiozna historija Evrope jasno pokazuje da je crkva bila ekstremna u njenim socijalnim i moralnim stavovima i praksama. Od pada Rimskog carstva do petnaestog stoljeća, crkvene vlasti su tjerale mnoge hiljade Evropljana da priznaju da su imali seksualne odnose sa đavolom. Nakon priznanja, bili su javno, živi spaljivani. Cjelokupna sela u Švicarskoj i južnoj Njemačkoj su bila istrijebljivana na ovakav nemilosrdan način.³

Na sličan način, crkva je progonila i ubijala znanstvenike i mislioce koji su ispoljavali ideje i teorije oprečne njihovim sankcioniranim uvjerenjima. Osveta protiv ovakvih praksa je bila jednako ekstremna. Renesansa je došla sa eksplozivnom anti- crkvenom i anti- religijskom žestinom koja je gurnula klatno do sekularnog ekstrema, seksualne revolucije i "oslobađanja zapadnog čovjeka od svih svetih ili spiritualnih vlasti." Smatralo se da je ovo jedini način da se pokrene naučna revolucija i njeno liberalno sekularno društvo. Zapad je imao zadatak da svrgne s vlasti crkvu da bi krunisao novu religiju "naučne desanktifikacije" na njeno mjesto. U ovoj novoj, sekularnoj religiji, nauka i tehnologija su novi apstraktni bog, a bijeli čovjek je sin toga boga. Razvoj različitih nauka je, nekim svojim eksplozivnim teorijama o kosmosu i ljudskom životu, koje su bile u neslozi sa dugo-stojećim crkvenim vjerovanjima, imao ogroman utjecaj na zapadne religije npr : Kopernikova i Darwinova revolucija. Međutim, iznenadno gubljenje dugo-stojećih crkvenih moralnih i filozofskih stega će zahtijevati novu moralnu filozofiju, novu psihologiju i novu sliku zapadnog čovjeka o samome sebi. Zapadna filozofija i psihologija su efikasno postigle ovaj zadatak.

Prva i najvažnija uloga filozofije, psihologije i drugih disciplina bila je da oslobodi zapadnog čovjeka od moralne i intelektualne crkvene tiranije. Odkako kršćanska dogma fanatički ističe da je čovjek rođen s grijehom, da je seks zlo, da je čovjek odgovoran za sve što uradi ili čak pomisli unutar tame njegovog unutrašnjeg bića, da se spas može postići samo slijepim slijedenjem strogih, nepopustljivih crkvenih naredbi i njenih filozofskih i naučnih učenja čak i kad razum i empiricizam ne uspijevaju da ih podrže, potrebna promjena je bila manje nego anti- religijska revolucija. To je revolucija koja ima svoje šehide među znanstvenicima koji su proturječili "ne naučnim" crkvenim pogledima kao i među seksualnim prestupnicima koji su priznali da su imali seksualne odnose sa đavolom ili onima koji su prakticirali sodomiju i blud. Mnogo njih je bilo živo spaljeno, na taj način dajući seksualnoj, racionalnoj i intelektualnoj slobodi, zajednički povod.

S obzirom na to da je crkva svoju vlast izvela iz kršćanske svetosti i svoje dugo stojeće stege nad srcima i mozgovima zapadnih društava, jedini revolucionarni način da se to izmijeni je bio da se totalno razruši ta svetost. Ovo je bila uloga koja je bila namijenjena sekularizaciji. Kao što je definisana od strane Al-Attasa u njegovoj poznatoj knjizi, Islam i sekularizam⁴, u kojoj je on citirao dva poznata evropska filozofa teologije, sekularizacija je:

" oslobađanje čovjeka " prvo od religijske pa onda od metafizičke kontrole nad njegovim razumom i jezikom. To jest, " oslobađanje svijeta od religijskog i takozvanog religijskog razumijevanja samoga sebe, odbacivanje svih zatvorenih pogleda na svijet, rušenje svih natprirodnih mitova i svetih simbola...."

Zapadni filozofi, pjesnici, društveni znanstvenici i umjetnici 19-og stoljeća, označili su ovu novu eru u kojoj religija treba da bude izbačena a nauka treba da bude krunisana kao nova religija, religija prosvjetiteljstva; nova religija za emancipirano evolucionarno zapadno društvo u kojem kršćanstvo treba biti proglašeno mrtvim i nikakva svetost se ne bi trebala poistovjećivati nisakakvim moralnim ili etičkim kodeksom. Ko nema posebnog respekta niza kakve vrijednosti, onda je čovjeku data kompletna odgovornost da se odluči o vlastitom

³ I. G. Sarason & B. R. Sarason, *Abnormal Psychology*; Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1987.

⁴ Syed Muhammad Naquib al -Attas, *Islam and Secularizm* (Kuala Lumpur: ISTAC, 1993), str 17.

moralu. Odkako, padom zapadne religije, nijedan etički kodeks nije prihvaćen kao stalan za sva vremena i prostore, bilo je sigurno da će sekularizacija postati filozofija etičkog relativizma u kojoj termini "griješan" "zao" "bogohulnost" "krivovjerje" i "zastranjivanje" postaju beznačajni i ograničeni ili čak 'kulturološki slijepi'. Nije potrebno naglašavati ogroman utjecaj ovog novog morala i filozofija života na razvoj psihologije uopće a i savjetovanja i psihoterapije zasebno. Dr. Scott Peck, jedan od najpoznatijih Američkih psihijatarata i autor bestselera "The Road Less Travelled" (Cesta kojom rijetki idu), izlaže pretpostavke modernih psihoterapeuta o religiji i vjerovanju u Boga u nekoliko kritičkih i objelodanjujućih, kratkih pitanja. On kaže: "Da li je vjerovanje u Boga bolest? Da li je to manifestacija prenošenja - koncepcija naših roditelja...? Ili drugim riječima rečeno, da li je takvo vjerovanje vid primitivnog ili dječijeg razmišljanja koje bi mi trebali prevazići dok tragamo za većim stupnjevima spoznaje i zrelosti?"⁵

Sa takvom odbojnom religijom, zapadni modernizam nalazi sam sebe u stvarnoj dilemi. Zapadnjaci ne žele biti okorjeli ateisti, izjavljivati da ne postoji Bog koji se obožava i koji može kazniti ili nagraditi. U isto vrijeme, Bog i religija su usko povezani u njihovim mislima sa crkvom i njenom ružnom prošlošću, poraz koji je njima donio slobodu i novog boga nauke i tehnologije. Zato, oni hoće da imaju nemoćnog boga "u kojeg oni vjeruju" kao što američki dolar izjavljuje, bog koji se ne miješa u njihov sekularni moral, bog koji se ne protivi ako ljudi koje je on stvorio, prihvate njega kao njihovog stvarnog tvorca i pokoravaju se njegovim naredbama, ili obožavaju sebe same ili novog sekularnog boga tehnologije umjesto njega. To je pojam Aristotelovog boga koji je stvorio svemir kao njegovog prvog pokretača pa zatim ostavio njegova stvorenja nepraćena da bi razmišljao njegovom božanskom vječnom mišlju. On se ne miješa u konkretne čovjekove probleme, griješio on ili ne, bolestan patio ili uživao u zdravlju.

ISLAMSKA KRITIKA ANTI-RELIGIJSKE SEKULARNE POZICIJE ZAPADNOG SAVJETODAVANJA I PSIHOTERAPIJE

Da bi se prakticirala psihoterapija u društvu koje je izgubilo vjeru u svoje religijske institucije, društvu koje je proganjano ružnom religijskom prošlošću inkvizicije i spaljivanja stotina hiljada nevinih žrtava, društvu koje je bilo u stanju da napreduje tek kad je odbacilo religiju, u takvom društvu je razumljivo da savjetodavcu i terapeutu treba dati savjet da se drže podalje od sramnih religioznih naslova i da slijede sekularnu moralnu putanju nadmoćne većine.

To što neko ne može shvatiti jeste zapravo zašto savjetodavaoci i psihoterapeuti Muslimani smeteno oponašaju ove materijalističke sekularne pojmove u svojim postupcima kad rade s svojim pacijentima Muslimanima. Jako je teško pronaći zapadnjaka koji ima apsolutnu vjeru u Boga kao Jednog Jedinog Svemoćnog Stvaraoca svemira, Vječnog, Apsolutnog koji nije rodio niti je rođen, Onoga koji zna tajne i unutrašnje misli Njegovih stvorenja. Onoga koji zna kad svaki suhi list otpadne ili kad svaka sjemenka proklija u tami zemlje. Onoga jedinog koji stvarno kažnjava i nagrađuje na ovome i budućem svijetu.

S druge strane, onaj ko bi htio pronaći pravog ateistu u muslimanskom svijetu, bi bio sličan onome koji traži iglu u plastu sijena. Prije par godina je bilo dokumentovano da se čak i marksisti i komunisti u arapskim zemljama striktno pridržavaju posta u mjesecu Ramazanu i učestvuju u svim muslimanskim tradicijama u svojim pojedinačnim društvima. To je zbog toga što Islam nije ustvari religija sa uskim pogledom na svijet. To je način života sa svojim sveobuhvatnim pogledom na svijet u kojem duhovno međusobno djeluje sa ekonomskim, socijalnim, psihološkim i svim ostalim aspektima života.

⁵ M. S. Peck, The Road Less Travelled (Essex, U. K.: Arrow Publishers, 1990), 221.

Tako bi moderni savjetodavalac Musliman trebao biti svjestan da je ovo cjelokupno pitanje sekularizacije prilično strano Muslimanskim društvima. Tijekom i tokom njihove historije, Muslimani nisu iskusili crkvenu moralnu diktaturu niti barbarsko pogubljenje inkvizicije. Čak je i pojam božanske naknade i kazne predstavljen najoptimističnijim, milostivim i racionalnim pojmovima. Časni Kur'an jasno kaže da je Božija kazna na ovom svijetu namijenjena da suzbije buduće teže bolove i agonije i da primora grijешnika da se pokaje i postigne Božiji oprost.

" I Mi cemo učiniti da blažu kaznu iskuse, prije one najveće, ne bi li se pokajali." (Sura as-Sedžda ajet 21)

Isto tako, i ljudska patnja je Božanski test da izbriše grijehe i da uzdigne duhovnu stranu kod osobe koja pati. Kao što je Vjerovjesnik sav. rekao, " Musliman uvijek ima nagradu od Boga čak i za najmanju pretrpljenu bol pa bio to makar i ubod trna."

(Buharija)

Ovakva vjerovanja su duboko ukorijenjena u srcima i mislima klijenata i pacijenata Muslimana i prema tome da bi specijalista težio uspješnom savjetovanju i plodnoj psihoterapiji, on mora iskoristiti ovaj utjecajni spiritualni nagon. Nikad nisam izbjegavao diskusije o religioznim pitanjima sa mojim pacijentima i takozvanim pacijentima; i tokom moje 33 godine duge prakse u muslimanskim zemljama koje sežu od Maroka do Malezije, nisam naišao na klijenta koji se nije okoristio na jedan ili drugi način, mojom islamski orijentisanom sesijom. Došao sam do čvrstog ubjeđenja da se većina krivnje koju Muslimanski pacijenti osjećaju, odnosi na vezu sa Allahom svt. Većina njih je počinila ili misli da je počinila neke ozbiljne grijehe koji prouzrokuju ogromnu krivnju i grižnju savjesti popraćenu brigom i strahom od Božije kazne na ovom i budućem svijetu.

U takvim slučajevima, ja prvobitno, vrlo nježno dotaknem ove religiozne aspekte, a kako sesija teče, otkrivam kako moji pacijenti bolno a ponekad i sa suzama priznaju krivnju i strah od Božije kazne.

Većina ovakvih pacijenata potječe iz porodica koje djecu odgajaju sa strogom vjerom u Boga ali sa preuveličanom tendencijom ka Njegovoj kazni. Božija ljubav i Njegova milost su u velikoj mjeri zasjenjeni u njihovoj Božanskoj relaciji. Otkrio sam da takvi pacijenti dramatično napreduju jednom kad terapeut ispravi njihovu nebalansiranu spoznaju. Samo zamislite šta bi se desilo kad bi terapeut izbjegao razgovor o njihovim spiritualnim spoznajama i religioznim vjerovanjima? Šta bi se desilo sa njima kad bi on jednostavno slijedio američki udžbenik da im pomogne da postignu aktualizaciju na materijalistički način, ili da im jednostavno da lijekove narkotike kao što većina psihijatar radi.? Njihove patnje mogu biti smanjene prijateljskim nastupom terapeuta ili hipnotičkim narkoticima datim od strane psihijatra, ali nestankom toga, stvarni problem će još uvijek biti prisutan a krivnja, depresija i zabrinutost se mogu povratiti pojačanom žestinom. " Ja sam već bio kod doktora ili savjetodavaoca ali mi nije mogao pomoći. Nema potrebe da tražim dalju pomoć. Ja sam upropašten! " Ovo bi bila neka od njihovih pesimističkih misli kad shvate da su pogriješili. Islamsko orijentisani pristup, međutim ide u korijen problema. Povremeno, ova islamska terapija može donijeti dramatične rezultate u nekoliko sesija čak i potištenim pacijentima koji ne uspijevaju da dobiju bilo kakvu korist od narkotika, ortodoksne psihoterapije ili elektrokonvulzivne terapije(terapije sa elektro šokovima). Jedna takva pacijentica je bila upućena meni od strane njenog psihijatra i psihologa nakon što sve zapadne liječničke tehnike nisu uspjele da donesu bilokakvu promjenu kod nje. Zapravo ona je, povrh svoje depresije, deteriorirala (njeno stanje je išlo na gore) ka anoreksiji i drugim bolestima vezanim za fobiju. Nakon nekoliko sesija, ona je bila u stanju da govori o svojoj dilemi - njenom štedljivom suprugu, njenom šefu u kancelariji koji ju je prisiljavao na seksualnu vezu, njenom brutalnom ocu koji pristaje uz stranu njenog muža, njenoj samoći i osjećaju nesigurnosti i najzad ništa manje važnom strahu da ju je Bog već izdvojio iz svoje milosti, njenoj panici i zabrinutosti u

iščekivanju Njegove Božanske kazne da je pogodi bilo kojeg časa tokom dana ili noći. Nakon promjene njenog poimanja Boga i Njegove apsolutnoj ljubavi i opraštanju svih grijeha, i nakon otkrivanja da su njene patnje zapravo bile jasan dokaz njenog čvrstog vjerovanja, da je njen blud bio nešto na šta je ona bila prisiljena i zbog čega ona ne mora gajiti ovu ogromnu krivnju, ona je prvo pala u dug, katarzičan, suzama popraćen duhovni susret sa svojim Stvoriteljem. Nakon toga ona je bila spremna da se upusti u program izričnog treniranja, baziranom na islamskom poimanju da stvarni strah i poštovanje kojeg neko ima za Allaha aze ve džell, mora štititi od drugih ljudi koji su totalno podređeni Njegovoj moći. Ubrzo je bila u stanju da odbije ne fer zahtjeve njenog supruga, da promijeni posao i da počne novi život osjećajući veću ljubav prema Bogu i očekujući Njegovu milost radije nego sami strah od Njegove kazne. Izrično treniranje je moderna bihevioralna tehnika. Ja sam je koristio sa ovom pacijenticom na način preporučen od strane Wolpe i drugih terapeuta, npr. : traženjem od nje da prvo zamisli blago provocirajuće scene u gradiranoj hijerarhiji koja postepeno kulminira u visoko anksiozne provocirajuće pojedinosti i da to onda ustvari primjenjuje na stvarne situacije u kojima se od nje očekuje da bude daleko odlučnija.

Međutim, ja sam istovremeno koristio islamsku kognitivnu terapiju da potpomognem njenu samopouzdanje apelujući na njen iman i religijske sentimente. Mješanjem bihevioralne napredne vježbe sa spiritualnim i islamskim kognitivnim pristupom je izum ranih Muslimanskih doktora i naučnika kao što su Gazalija, Ibn Sina i al Khindi. Međutim ovaj članak nije mjesto za tumačenje njihovih doprinosa.

Mogao bih dati mnogo drugih primjera, da pokažem važnost islamske intervencije u terapiji. Međutim, želio bih da zaključim ovaj dio riječima da, konačno nakon mnogo godina ponižavanja religije i duhovnog aspekta čovjeka, nekolicina mudrih zapadnih psihoterapeuta počinje shvatati ovu manjkavost. Naposljetku, oni tvrde da nečija religija oblikuje način na koji netko gleda na svijet. S obzirom na to da svaka osoba ima jedinstven pogled na svijet, onda svako ima neki vid religije a nikakva terapija ustvari ne može biti uspješna bez pogodne promjene pacijentovog pogleda na svijet. Ovo je Peck tako lijepo razjasnio : " Među pripadnicima ljudske rase postoji izvanredna raznolikost u ... našem shvatanju o tome šta je zapravo ovaj život. Ovo shvatanje je naša religija. S obzirom na to da svako ima neko shvatanje - neki pogled na svijet,... svako ima i religiju. Nadziranjem drugih psihoterapeuta ja rutinski otkrivam da oni slabo ili nikako obraćaju pažnju na to kako njihovi pacijenti gledaju na svijet.⁶

ZAPADNO SAVJETODAVANJE I PSIHOTERAPIJA SU NEOSUĐIVAČKE (non-judgmental) PREMA TOME ODBACUJU "DOBRO", "ZLO" I RELIGIOZNU MORALNU ODGOVORNOST.

Ako, nestankom religije, nestanu i fiksne moralne i religiozne vrijednosti, onda istina sa velikim I takođe ne postoji. Ako takva istina ne postoji, svaki čovjek ima pravo da odluči o svojim vlastitim vrijednostima ukoliko se to ne miješa sa vrijednostima drugih ljudi. Iz ovog ekstremnog etičkog relativizma slijedi logičan zaključak da ne smije niti psihoterapeut niti savjetodavalac, nikad pokušati da "indoktriniše" svoga klijenta ili pacijenta svojim vlastitim uvjerenjima i vrijednostima.????????????????????????? Kakav dokaz ima on za superiornost svog vlastitog etičkog sistema? Zapravo, on bi trebao, koligo god je moguće, isključiti religioznu raspravu iz njegove psihoterapeutske sesije. On bi trebao biti znanstvenik koji koristi "bezvrijednu" nauku o promjeni, kontrolisanju i najzad predvidjeti neprilagođeno ljudsko ponašanje svoga klijenta. Radi toga, mjesto za filozofske, duhovne ili religiozno metafizičke "nadzemaljske" teme ne postoji. Osim toga, odkako pojam zla koji kontrira dobru, nosi vrijednosni sud koji je uveliko vezan za religiju, on nema mjesta u modernoj zapadnoj

⁶ Ibid, srt 199 - 200.

psihologiji i njenoj glavnoj grani psihološke terapije i upute. Ovaj sekularni pojam ljudske prirode je postao kamen na kojem je izgrađen psihološko teorijski okvir. Iako različiti pristupi u psihologiji mogu imati naizgled nespojivo poimanje ljudske prirode, i iako njihovi zagovarači nastavljaju posjedovati gorke argumente i emocionalne kriticizme, svi se oni nesumnjivo slažu sa ovom materijalističkom, seksualno slobodnom, čovjekovom prirodom i odbijaju da donose ikakav vrijednosni sud ili da stave odgovornost na čovjeka za njegova zlodjela. Da citiram i parafraziram iz mog članka o Aids-u , potomku modernizma.⁷ Ukratko ću razmotriti ovo sekularno korijenje glavnih pristupa u modernoj psihologiji.

Sigmund Freud je bez sumnje bio najutjecajniji mislilac u ovom pogledu. On je javno izjavio da je njegova psihološka škola oslobodila čovjeka od iluzija, obmana i religijskih zabluda koje je on smatrao univerzalnom neurozom. Prema Freudu, pojmovi kao što su dobro i zlo sa etičko religioznog stanovišta ne postoje zbog toga što je čovjek nužno sebičan i agresivan po prirodi. Ako je čovjek po prirodi zao i ako je vođen nesvjesnim nagonima nad kojima on nema svjesne kontrole, onda on ne treba biti osuđivan zbog nemoralnog ponašanja koje religija i društvo osuđuju.

Prema tome, šta god da čovjek uradi , ne može biti "dobro" ili "loše" jer su ove vrijednosti diktirane od strane društva i one nisu važne za njegovu pravu motivaciju. U tvrdnji da je čovjekova priroda zla i agresivna, Freud je kompletno obrnuo kršćansku dogmu zla i prvobitnog grijeha. U kršćanstvu, čovjek je naslijedio prvobitni grijeh od Adema i on treba da se kaje i traži spas zbog svojih grijeha do kraja svoga života. On mora raditi dobro i izbjegavati zlo, u potpunosti je odgovoran za svoje izbore. U freudstvu, čovjek je instinktivno i prirodno sebičan i zao i stoga neminovno motivisan njegovim nesvjesnim seksualnim nagonima. Ne postoji način da se promijeni ovakva priroda. Ako se čovjek prepušta promiskuožnim seksualnim običajima i drugim nemoralnim aktivnostima, on samo sluša svoju prirodu. Ako misli da radi dobra djela, on ustvari vara samoga sebe tako što izvrće i niječe svoje mehanizme za odbranu ega kao što su racionalizacija i sublimacija. Ovi odbrambeni mehanizmi, prema Freudu, zadovoljavaju seksualne i "id" nagone na taj način što iskrivljuju i niječu realnost (stvarnost) svojih pravih nesvjesnih impulsa. Prema tome, čovjek nije racionalno biće stvoreno da vjeruje. On nije odgovoran za svoju nagonsku seksualnost zato što je on u potpunosti kontrolisan nesvjesnim silama, barem na teoretskom nivou.

Bihevizizam je druga glavna grana u psihologiji koji podržava uzrok sekularizacije idući jedan korak naprijed. Prema tvrdnjama bihevizma, ljudska priroda, ukoliko on nakon svega može posjedovati ikakvu prirodu, je u potpunosti determinisana (predodređena) njegovom okolinom kao da je on pero ili suhi list u danu punom vjetra. Stoga, ljudska priroda je neutralna: tabula rasa (potpuna praznina ili neispisani list) Njegove vrijednosti su proizvod njegove kulture, i odkako svaki dio svijeta ima svoju jedinstvenu kulturu, onda vrijednosti i moral moraju biti relativni i bihevizistička koncepcija nema mjesta nizakakve određene moralne zapovjedi ili globalnu etičku svijest. Zato "dobro" i "zlo" i čovjekova odgovornost za činjenje dobrih i izbjegavanje loših djela postaju nemoguća fantazija. Ovdje je još jenom, čovjek viđen kao bespomoćno biće koje ne bi trebalo biti odgovorno nizakakva seksualna niti druga "neprihvatljiva" ponašanja na koje ga okolina kojoj se ne može oduprijeti prisiljava da ih čini. Skinner, najpoznatiji bihevizista, podržava ovaj tok razmišljanja u njegovoj knjizi "Beyond Freedom and Dignity" (S one strane slobode i dostojanstva). On izrazito navodi da pojmovi kao što su "dobro" i "loše" "moralno" ili "nemoralno", "pobožan" ili "griješan" , rezultat nepredviđenih okolnosti koje sadrže pozitivne i negativne podsticaje. Drugim riječima, mi jednostavno stičemo znanje živeći u određenom društvu ili prihvatajući

⁷ Malik Badri, "The Aids Dilemmas: A Progeny of modernity," in Islam and the Challenge of Modernity. Proceedings of the Challenge of Modernity: Historical and Contemporary Context. Kuala Lumpur, August 1-5, 1994 (Kuala Lumpur: ISTAC, 1996)123-210. Sa održanog simpozijuma na ISATCu.

određenu religiju da bi pripisali prihvatljive i neprihvatljive etikete određenim ponašanjima koja sama po sebi nisu ustvari ni dobra ni loša. Društvo i njegova religija koriste nagrade i kazne da "uslovljavaju" svojim ljudima.

Humanistička psihologija, treća glavna perspektiva u modernoj psihologiji, je dovela odbacivanje zla i ljudske odgovornosti do novih horizanata. Freud je propovjedaio sebičnu, agresivnu i zlu čovjekovu prirodu da opozove zapadni religiozni utjecaj i pospješi seksualni liberalizam. Ovo je, u njegovo vrijeme vjerovatno bilo neophodno zato što je religiozni moral još uvijek bio vrlo dominantan. Humanistički psiholozi, zapadna društva nalaze uveliko liberalizovana modernizmom i njegovim razvijenim društvenim naukama i tehnologijom. Stoga su oni odabrali da podrže istu stvar ali sa zbunjujućim terminima. Humanistička psihologija tvrdi da čovjek ima dobru prirodu. Međutim, ova "dobrota" nema ništa sa bilo kakvom stvarnom dobrotom koja je suprotna zlu u etičkom ili moralnom postupku. Pacijenta, koji je potpomognut humanističkom savjetodavnom terapijom, njegov savjetodavalac može uvjeriti da on može aktualizirati samoga sebe kao "dobrog" ateistu i determinisanog homoseksualca, lezbijku ili biseksualca. S obzirom da je ovo način na koji on odabire da aktualizira samoga sebe, onda je to zapravo njegova dobra priroda. Samo-aktualiziranje je ključni koncept u humanističkoj psihologiji. To je proces neprekidnog rasta da bi se ostvarile nečije sposobnosti bez obzira na tradicionalne etičke standarde ili religiozna pravila. Na primjer, seks koji je uveliko ograničen i sankcionisan propisima svih religija, je liberano shvaćen kao jedan od glavnih načina da se postigne ova aktualizacija. Grupe, koje se suočavaju, su neke od konkretnih napredaka humanističke psihologije. Samo aktualizacija u takvim grupama je promovisana na taj način što se članovi tih grupa čine svjesnim njihovih seksualnih osjećaja tako što se naglašavaju nagost (golotinja) i slobodne otvorene seksualne relacije. Seks i ljubav kao način samo-razvoja i aktualizacije su utjecali na laike i profesionalce tako da neki psihijatri i psihoterapeuti otvoreno govore o svojim seksualnim odnosima sa svojim pacijentima jer to smatraju vidom njihovog izliječenja i načinom da ih duhovno unaprijede. Poslušajte jednog od najpoznatijih američkih psihijatara u jednoj od njegovih najbolje prodanih knjiga.

"Pretpostavljam da neki od onih koji su u profesiji psihoterapije, koji bacaju kamenje na terapeuta koji se seksualno vezao za svog pacijenta, nisu osjećajni terapeuti i zato nisu u stanju shatiti o kolikom obimu pritiska je riječ. Štoviše, ako bih ja ikad imao slučaj u kojem bih nakon pažljivog i razumnog razmatranja zaključio da bi duhovni napredak mog pacijenta bio bitno poboljšan našim seksualnim relacijama, ja bih proslijedio sa njima."⁸

Popularizacija seksualne revolucije dosegla je do teorija psihologa humanista kao što su Maslow, Rogers i May koji su svoje ideje gurnuli do svog logičnog ekstrema o "rekreacionom" seksu bez krivice. Humanistička psihologija je imala veoma jak utjecaj zbog toga što su, za razliku od psihoanalize i biheviorizma koji su izabrali "bogove" abstraktnih nesvjesnih nagona ili podsticaja iz okoline kao predodređivača ljudskog života, zagovarali teoriju o selfu stavili samoga pojedinca kao boga - predodređivača svoga vlastitog načina života. To je kao što to neki zovu kult samo-obožavanja.⁹

Biološka psihologija nastavlja da igra istu ulogu odbacivanja zla ili dobra sa moralne tačke gledišta. "Biološki" čovjek je vođen njegovim urođenim instinktima i motivima i on ima slobodu da teži svome opstanku sa vrijednostima stečenim sa ovim sekularnim pogledom. Ako, međutim, on osjeća bilo kakvu krivnju zbog toga što je bio učen da određena ponašanja kao homoseksualizam, biseksualizam, promiskuitet, bestijalnost, kriminal ili šta god drugo, odstupaju, onda će 'moderno istraživanje' izjaviti da su to nasljedne prakse u nečijim genima. Pa, zašto se osjećati loše o nečemu što se ne može promijeniti?!

⁸ Ibid

⁹ Za više informacija, pogledajte moj rad na temu Aids, op. aut.

Homoseksualizam je veliki grijeh proklet u Bibliji. Grad sodoma ja bio porušen zbog razuzdane sodomije njegovih stanovnika. Normalno je za svakog religioznog zapadnjaka da misli o sodomiji kao "zlu " i da se osjeća veoma krivim ako je on prakticira. Da se dokaže da je ovo ružno svojstvo homoseksualizma mit i na taj način, osjećaj krivice obmana, biološka psihologija je učinila sve što je mogla da dokaže uzročno-posljedičnu vezu između homoseksualizma i biološke sklonosti. Naučnici su manipulirali laboratorijskim životinjama tako što su im mijenjali razine (nivo) hormona nagomilavanjem, kastracijom i korištenjem neuro-kirurške tehnike.. Polu-homoseksualne prakse posmatrane kod ovih jadnih životinja koje žive u ovim jako teškim umjetno-laboratorijskim uslovima u kojim životinja može biti pod velikim stresom i biološkoj smetenosti tako da i nije u stanju da napravi razliku između mužjaka i ženki, su uzete kao "dokaz" biološke etiologije o " sklonosti ka istom polu". Među ljudima, mi često čujemo o " otkrićima" široko rasprostranjenim od strane popularnih medija modernizma, koji tvrde da postoje biološke razlike između heteroseksualaca i homoseksualaca. Zadnje je bilo istraživanje Le Vay-a 1991.godine u kojem je on objavio rezultate svoga posmrtnog istraživanja mozgova homoseksualaca i heteroseksualaca, muškaraca i žena.. On tvrdi da je pronašao razlike u hipotalamusima homoseksualca u odnosu na hipotalamuse muškaraca heteroseksualaca.¹⁰

Slična istraživanja su se pojavila koja tvrde da postoji genetska razlika između normalnih žena i žena lezbijki i između muškaraca homoseksualca i heteroseksualca. Sva ova i slična istraživanja dolaze i odlaze kao moda ali ona imaju ogroman utjecaj na promjenu stavova javnosti i prema tome služe ideji odbacivanja religijski shvaćenog zla i krivnje koja se mogu pojaviti zbog takve prakse. Dakle, zapadna psihoterapija, da bi plovila naučnim vodama, čvrsto je prihvatila sekularnu poziciju nepostojanja " zla " i "dobra" da bi podržala tri pozicije: - nepostojanje religioznih pojmova u nauci, nepostojanje moralizacije ili prosuđivanja i nepostojanje odgovornosti. Prve dvije tvrdnje su direktne ali odbacivanje odgovornosti može zahtjevati malo razjašnjenje.

Ako se psihologija i psihoterapija posmatraju kao prave nauke, onda ljudsko ponašanje kao varijabla mora biti u potpunosti kontrolisano i predviđeno. Zatim, ako ponašanje treba biti kontrolisano i predviđeno, ono mora biti određeno; u potpunosti određeno nesvjesnim nagonima, okolinom, biohemijom mozga i gena ili bilo kakvom drugom psihološkom ili fiziološkom građom koja prevladava ljudsko svjesno iskustvo (overrides and prevails). Dalje, ako je ponašanje određeno, onda ne postoji mjesto za etičke pojmove dobra i zla i ljudske slobode izbora. A ako je sloboda izbora odbačena, onda ljudska odgovornost takođe mora biti odbačena jer se čovjek ne može smatrati odgovornim za činjenje nečega a on ustvari nema izbora da ga ne čini.

Ovo, kratko i jednostavno, su najvažnija filozofska i metodološka opravdavanja savjetodavanja i psihoterapije o usvajanju vrijednosti - slobodnog pristupa i odbacivanja zla i ljudske moralne odgovornosti. Ovi filozofski pojmovi će, kada se pretvore u praktične psihoterapeutske savjetodavalačke tehnike biti prevedeni u pravila i principe kao što su: empatija i bezuvjetni i bezvrijedonosni stav o klijentu, prihvatanje pacijenta neosuđivački, necenzurisana seksualna interpretacija klijentovih nesvjesnih motiva, prihvatanje seksualnih devijacija kao što su lezbejstvo i homoseksualizam kao 'normalne ' alternative za heteroseksualnost, podsticanje klijenta da voli sebe i osjeća važnost samoga sebe bez obzira na njegovo moralno ili nemoralno ponašanja, skidanje odjeće i ispoljavanje agresivnih nagona ako se hoće u svojim grupama ili u nagoj terapiji, postepene intimne relacije koje završavaju seksualnim činom sa prostitutkama izabranim od strane psihologa koji to zovu "seksualnom terapijom" itd. Govoriti o "zlu " i religijskom moralnom "dobru " u takvoj grupi je kao govoriti latinski , grupi nepismenih arapa.

¹⁰ John P. J. Pinel, Biopsychology, second edition (Boston: Allyn & Bacon, 1993).

ISLAMSKA KRITIKA NA NE-OSUDJIVANJE I ODBACIVANJE "DOBRA ", "ZLA " I LJUDSKE MORALNE ODGOVORNOSTI

Kao što smo već pomenuli, Islam kao način života, ima neizmjeran utjecaj na stvaranje pogleda na svijet kod svojih pripadnika. Vjerovao psihoterapeut ili ne, on mora uzeti u obzir ovaj ogromni utjecaj ako želi da njegova terapija bude uspješna sa klijentima muslimanima. Od svoga ranog djetinjstva, muslimani dobijaju ogromnu dozu halala i harama. Mnogo djece zapravo dobija prekomjernu dozu straha o činjenju harama. Sva ljudska djela muslimana, fakih i su pažljivo kategorisali u *farz*, dobra djela i obavezne religiozne dužnosti, *mustehab*, dobra djela koja nisu obavezna, *halal*, djela koja su niti zabranjena niti nužno nagrađivana, *mekruh*, djela koja su pokuđena i *haram* tabu i jasno zla djela. Zaista bi bilo jako žalosno ako mi terapeuti Muslimani slijedimo zapadnu paradigmu o "nepostojanje zla", "nepostojanje dobra" i odbacimo našu bogatu psiho-spiritualnu moralno pročišćenu etiku koja može biti jako korisna u procesu terapije. Zapravo, amoralna etička neutralnost zapadne paradigme ne može biti etički ili racionalno odbijena. Savjetodavac može u potpunosti prihvatiti klijenta koji želi da se aktualizira da bi postao umjetnik koji proizvodi video kasete heteroseksualne pornografije za odrasle, ali šta sa sličnim klijentom zainteresovanim za snimanje pedofila koji imaju seks sa djecom? Takve odvratne i užasne video kasete sada postoje u zapadnoj seksualnoj industrijskoj revoluciji.

Slikanje je umjetnost koju mnogi nalaze kao metod za samo- aktualiziranje, ali šta sa umjetnikom koji želi da se pokaže u nedopuštenoj umjetnosti krivotvorenja novca ili umjetnika koji želi da postigne svoju aktualizaciju usavršavanjem umjetnosti zvane džepna krađa? Osim toga, kako psihoterapeut može uzeti neosuđivački stav prema ubicama? Šta ako bi Hitler ili samoizabrani predsjednik bosanskih srba trebali da podlegnu psihoterapiji; da li bi psihoterapeut uzeo u obzir njihova zlodjela u okviru konteksta psihološke predodređenosti koja im nije dala izbora u istrijebljivanju hiljada nevinih života? Zaista, zlo bi bilo prihvatiti takve ljude neosuđivački. Stoga u završnoj analizi, bezvrijedonosna psihoterapija predstavlja ništa drugo do cijenu slobode nad svim sekularizovanim ne zapadnim vrijednostima. Ovaj naivni moralni stav zapadne psihoterapije su sami zapadni mislioci nedavno ozbiljno napali. Poslušajte na primjer, slijedeće riječi psihijatra Scott Peck -a.

"Odvajanje nauke i religije...imalo je vrlo dubok utjecaj na psihoterapeutsku praksu. Bio sam učen, kao što su zapravo svi psihijatri učeni, da psihoterapija treba na neki način biti forma naučne težnje i nastojanja. Ideal "čiste nauke" je bio ispred nas, i mi smo bili upozoreni da nauka trebala biti "vrijednosno slobodna." To je, naravno, bila besmislica. Nemoguće je da se bilo šta uradi, manje više praktikuje psihoterapija, bez vrijednosti. Mi psihoterapeuti smo od samog početka djelovali u krugu vrijednosnog sistema koji je bio tako blizu nama tako da ga nismo bili nešto naročito niti svijesni."¹¹

Već sam dao primjer uspješne islamski-orijentisane terapije depresivnog pacijenta koji je imao pretjeranu krivnju od činjenje harama. Međutim, neki pacijenti koji čine zla djela mogu biti skloni ka karakteriziranju samih sebe kao slabim, zlosutnim i nepopravljivim. Oni radije postaju ravnodušni ka blagim savjetima ili čak moralno - orijentisanoj terapiji i postepeno gube svoje islamske osjećaje krivice i samo-optuživanja i postaju kao tvrde sociopate ili kriminalci. Iz moga iskustva, nalazim da takvi pacijenti trebaju neočekivano izlaganje emocionalno napunjenim podsticajima koji im daju dublji uvid u ozbiljnost njihove zle prirode daje im novu nadu u samonapredak ili novu koncepciju o Božijoj milosti i oprost. To je zbog toga što je krivnja varljiv biznis. Posjedovanje ogromne krivnje čini osobu neurotičnom; posjedovanje male krivnje učini će nekoga poremećenim sociopatom. Balans između nečijih osjećaja krivice i nečije nade i optimizma u Božiju milost, ljubav i oprost,

¹¹ M. S. Peck, *Further Along the Road Less Travelled*, New York: Simon & Schuster, 1993, 236, 237.

mora uvijek postojati. Kao što je to jedan od ranih muslimanskih naučnika izrekao, krivnja i samo-optuživanje kao suprotnost nadi u Božiji oprost su kao krila ptice koja leti. Krila moraju biti dobro balansirana ako ptica želi da leti nebom mirno. Ako je jedno krilo vrlo jako ili vrlo slabo u odnosu na drugo, ptica će se sručiti kao kamen s neba. Kod ovakvih pacijenata, njihovo krilo krivnje je vrlo nemoćno zbog njihovog samo-optuživanja, ili njihove al - nafs al lavvamah (duše koja sama sebe kori) kao što je Časni Kur'an zove, niti ih kori niti ih bičuje, bičem stida i grižnjom savjesti. U takvim slučajevima, terapeut može uz pomoć pacijentovih prijatelja ili rodbine, pripremiti predloženu emocionalnu konfrontaciju za pacijenta ili bi trebao uzeti prednost nad neplaniranim incidentima koji se mogu desiti tokom terapije tako da izazove krivnju i etičku odgovornost kod pacijenta. Jedan takav 'zao' Saudijski pacijent korisnik alkohola, koji nije uspio da reaguje na tradicionalnu blagu islamsku terapiju, je bio uspješno tretiran od strane Dr. Fadl al Khamija iz Rijada, Saudijske Arabije, na način ove emocionalne poplave. Sačuvao sam ovaj slučaj u jednom od mojih ranijih izdanja kao što slijedi:

On je privatno informisao pacijenta da njegova majka, koja je imala histeričko gubljenje svijesti, treba da umre. Majka je izgubila svijest nakon što je imala dugu raspravu sa svojim sinom alkoholičarom koji je uzeo zadnji djelićak novca koji je ona imala. Dr. Khani je ponosnom sinu rekao da smrt njegove majke treba da se dogodi za nekoliko sati i da će sigurno biti prouzrokovana agonijom njegovih pijanih epizoda i novcem kojeg je on silom od nje uzimao. Žena, koja ništa nije znala o ovoj konverzaciji, je bila čuvana na klinici. Dr. Khani je glumio ozbiljnog doktora koji je činio sve što je bilo u njegovoj moći da spasi život pacijenta koji mu umire. Histerična majka je, svakako, morala smatrati ove pokušaje zadovoljavajućim. Međutim, njen sin je bio stavljen u jako dramatičnu situaciju. Dr. Khani ga je podsjetio da je biti nezahvalan roditeljima, a posebno majci, jedan od većih grijeha koje Musliman može počinuti. Pacijent je na kraju pao u melodramu punu suza. Čvrsto se zavjetovao Dr. Khaniju i svojoj umirućoj majci, kuneći se Allahom i Časnim Kur'anom da neće, ako Bog poštedi njegovu majku, nikad više u svome životu dodirnuti griješnu tečnost. Više od dvije godine koje slijede taj događaj, potvrđuju ozbiljnost njegove zakletve.¹² Odbijajući da prihvati zlo, zapadna psihologija je popločala put suvremenoj moralnoj dekadenciji modernog zapadnog svijeta. Zapadna psihoterapija, koja bi trebala da tretira "zlo" ili podstiče "dobro", napustila je svoju najvažniju moralnu odgovornost u ime oponašanja naučne ne-osuđivačke paradigme koju egzaktna nauka kao što je fizika sada počinju da prevazilaze. Blistavi neuspjeh moderne psihoterapije u liječenju, savladavanju ili bar zaustavljanju nadolazeće bujice psihopata, sociopatskih delikvenata, zloupotrebljivača alkohola i droge, pedofila, egzibicionista, sadista, antisocialista, i svih pseudo naučnih naziva koje psihologija daje onima koje svijet oduvijek zna kao griješno, kriminalno ili loše ponašanje, uglavnom se dešava zbog ove dogmatične sekularne tvrdnje. Umjesto da prizna svoju terapeutsku bankrupciju, psihologija to niječe apelujući na biologiju da ona objasni poremećaje kao što je kriminal i seksualne nastranosti kao nasljedno neizlječive ili konstitucionalni patološke bolesti. Ovaj način objašnjavanja lošeg ponašanja kao posjedovanje predodređenih psiholoških ili bioloških uzroka kao što je nesvjesna motivacija, okolina ili geni može spasiti obraz neuspješne psihoterapije; međutim, to samo može dati zlim ljudima, 'naučno' opravdanje za nastavak njihovog nastranog biznisa bez milosti. Zla djela su uvijek korisna i slasna osobi koja ih čini. Religija se, od ranih početaka historije, zalagala za dva generalna načina da se obuzdaju loša i kriminalna djela koja su uporedivo daleko uspješnija nego moderno savjetodavanje i terapija tako što se zalaže da se ili sankcioniraju oštre kazne, koje su vrlo često fizički bolne prirode, koje prevagnuju užitak koji grijehnik može dobiti praktikujući svoje loše ponašanje, ili da kognitivno, bihevioralno, emocionalno i duhovno kod osoba pobudi gađenje i osjećaj stida zbog činjenja zla.

¹² Malik Badri, Islam and Alcoholism (Washington, D.C.:American Trust Publications, 1976), 59.

Korisno je napomenuti da svi psihoterapeutske pristupi koji 'maze' pacijenta apelujući na njegove nesvjesne nagone, pripisujući njegovo loše ponašanje lošem društvenom utjecaju ili primjenjujući čistu klijent-orijentisanu terapiju, totalno su neuspješni u mijenjanju kriminalne sociopatske ličnosti, alkoholičara ili seksualnih devijanata.

S druge strane osobe koje pokazuju ove loše karakteristike reaguju jako dobro na bihevioralno averzijsku terapiju sa bolnim električnim šokovima ili hemijskim intervencijama koja im prouzrokuje nastanak glavobolje i mučnine do te mjere da povraćaju. Bihevioralni terapeuti su jedno vrijeme koristili droge koje užasavaju pacijente, izazivajući u njima trenutačnu paralizaciju asociranu sa strašnim osjećajima da će umrijeti. Odkako su zapadno savjetodavanje i psihoterapija izbrisale "zlo" iz njihove radne terminologije, ne mogu priznati da koriste kaznu za takva ponašanja koja su zadovoljavajuća za pacijenta ali štetna za njih i njihova društva. Umjesto toga oni zavaravaju sami sebe i svoje pacijente i navode ih da vjeruju da su bolni "podsticaji" kojima ih oni podvrgavaju korištenje "naučnog" Pavlovog i Skinnerovog negativnog reinforsementa ili kondicionalne terapije. Činjenica o ovoj materiji jeste u tome da su one uspješne tamo gdje su druge blage terapije ne uspješne zbog toga što su oni koristili dobru staru religijsku opomenu o kažnjavanju zlodjela. Oni su samo učinili da kazna prosljedi brzo nakon i sa jasnom asocijacijom o lošem djelu.

ZAPADNO SAVJETODAVANJE I PSIHOTERAPIJA NE PRUŽAJU KLIJENTU IDELANU SLIKU MODELA

Moderna psihologija je eksperimentalno dokazala postojeće vjerovanje o ogromnoj ulozi ljudskog modela u oblikovanju i povremeno dramatičnoj promjeni ljudskog ponašanja. Bandura i drugi bihevioristi uvjerljivo su demonstrirali kako je kratko gledanje filmova sa ljudskim modelima kako hrabro drže zmije, ogromno smanjila strah kod pacijenata koji imaju fobiju od zmija, na taj način štedeći vrijeme i trud u dugim sesijama sistematike desenzibilacije.

Znatan terapeutske ili štetni utjecaj ljudskog primjera u oponašanju etičkog i drugih ponašanja je dobro-izgrađena činjenica koju čovjek zna od ranog početka historije. Osoba ne treba moderni eksperiment sa fobijom od zmija da potvrdi takvu čvrsto stojeću koncepciju. Moderni terapeuti i savjetodavaoci ponovo govore o samom terapeutu kao takvom uzoru. Ovo je povremeno, indirektno spomenuto u vezi sa psihoanalitičkim konceptom prenošenja, gdje terapeut uzima ulogu pacijentovog roditelja i zadobija njegovu ljubav ili mržnju, i u drugim prilikama više uzetom u obzir u kognitivnoj i bihevioralno modifikacijskoj terapiji gdje se koristi psihološki zdrav model s namjerom da pozitivno utječe na patološki ponašanje pacijenta.

Imajući ovo u vidu, koja je vrsta uzor modela predstavljena suvremenim zapadnim pacijentima?. Na primjer, kakvu vrstu primjera može terapeut evropljanin predstaviti jednom pacijentu alkoholičaru kog on inspiriše da se promjeni tako da postane trijezan i da se totalno suzdrži od alkohola. U više od 90% slučajeva, sam terapeut će biti pohlepni korisnik alkohola i u više slučajeva sami zloupotreblijač alkohola, tako da bi u stvarnosti bilo porebno promijeniti uloge i strane za stolom (da pacijent dođe na mjesto terapeuta i vice versa, op.prev)

Čak i u muslimanskim društvima, psihoterapeuti se mogu predstaviti kao negativni primjeri svojim pacijentima. U jednom istraživanju koje sam obavio u 1970-te g. sa sudanskim alkoholičarima koji su postigli trezvenost, podijelio sam im upitnik pitajući ih da li su se ponovo vratili alkoholu prije zadnje odluke da se suzdrže i šta ih je navelo na povratak. Jedan pacijent je izjavio da je jednu godinu prestao piti ali je njegov vlastiti psihijatar, koji je sam bio usamljeni zabrinuti prijatelj, došao u njegovu kuću sa bocom jakog pića i naveo ga da

je podijeli s njim. On se vratio pijančenju za neke naredne dvije godine prije nego što je konačno stavio završnu tačku uzimanju alkohola.

Većina savjetodavaoca i terapeuta neće uzeti tako aktivnu negativnu ulogu modela; međutim, većina utjecaja se može postići na posredan i iznenadan način kojeg terapeut može čak biti i svjestan. Ovo je potvrđeno kao istina čak i u takozvanom klijent-orijentisanom savjetodavanju u kojem savjetodavalac namjerno izbjegava da utječe na vrijednosti i donošenje odluka kod svoga pacijenta. Nedavno istraživanje o ponašanju zapadnih savjetodavaoca i psihoterapeuta u klinikama i sobama za savjetovanje, izašlo je sa začuđujućim rezultatima manipulisanja pacijenata, seksualnog zlostavljanja i zavođenja i etički loših primjera različitih vidova. Ja sam već citirao izjavu poznatog psihijatra koji je napisao da je on bio prilično spreman na seksualni odnos sa svojim pacijenticama ako bi to učinilo nju ili njega duhovno naprednijim. Većina zapadnih mislilaca i pedagoga sada shvataju ozbiljnost ovog problema i oni žale zbog toga što nemaju dogovor o idealnoj zapadnoj ulozi modela za djecu i odrasle.

6. Uloga modela u Islamskom Savjetodavanju i Psihoterapiji

Islamsko savjetodavanje i psihoterapija ima drevnu tradiciju promjene ponašanja i djelovanja klijenata, griješnika, zločinaca i pacijenata sa kognitivnim i bihevioralnim psiho-duhovnim metodama koje uveliko ovise o čestitoj i velikoj ličnosti eksperta, šejha ili duhovnog vođe. Savjetodavanje kao islamsko nastojanje nije aktivnost koja je ostavljena nekolicini specijalizovanih osoba. To je zapravo obavezna odgovornost svakog Muslimana i jedna od glavnih dužnosti islamske države. Većina aspekata na koje se mi sada odnosimo, su zapravo dio Kur'anske Objave koja se odnosi na naređivanje da se radi dobro i da se odvrća od zla, a to je obavezna dužnost naglašavanja ljudima da čine dobro i da odbacuju zlo.

Životopis poslanika s.a.v. i njegove tradicije i hadisi daju modernim psihoterapeutima i muslimanima detaljne principe i instrukcije o najboljem načinu da uspješno obave psihoterapiju. Biografija Poslanikovih ashaba je takođe puna savjetodavnih principa koji terapeuta duhovno inspirišu da bude pažljiv, milostiv, razumljiv i pun ljubavi prema osobama koje želi promijeniti.

Rani Muslimanski učenjaci kao što su al Ghazali, Al Muhasibi, Ibn Tejmija, Ibn al Qajim i mnogi drugi su ustvari dokumentovali ove savjetodavajuće i psiho duhovne tehnike. Ove tehnike podučavaju uglavnom o pažnji i postepenosti u mijenjanju negativnih aspekata u ponašanju onoga koji biva savjetovan, na način koji moderne terapeute podsjeća o savremenoj sistematičnoj desenzibilizaciji i kognitivnoj terapiji koja uključuje razmišljanje i duhovna vjerovanja. Sva ova islamska literatura naglašava činjenicu da onaj koji liječi ili ekspert treba sam po sebi da bude svijetli primjer u odnosu na okarakterisani poremećaj koji želi promijeniti kod svoga brata ili sestre.

Čak i ako moderni savjetodavalac ne može biti živi primjer koji bi želio biti, dosta toga se može postići podsjećanjem pacijenta muslimana o idealnom Poslanikovom vladanju u onim ponašanjima koje on predlaže da promijeni kod svoga pacijenta. Muslimani svugdje u svijetu imaju nepokolebljiv islamski model ugrađen u njihov psihološki sistem od ranog djetinjstva. Idealna ličnost Poslanika s.a.v. i njegov duhovno bogat život kao Božijeg Poslanika, kao roditelja, kao generala, kao političara, kao učitelja i savjetodavaoca i kao supruga, je živi primjer za Časnu objavu koju je on primio. To konkretizira sve aspekte njegovog blagoslovljenog života u bolesti i zdravlju, u patnji i uživanju, u božanstvanom razmišljanju i u šali. Sve ovo je sentimentalno i kognitivno ugravirano u srca i duše Muslimana, tako da im i kao pacijentima ili onima koji se savjetuju, ovaj bogati psihički i duhovni rezervoar može lahko biti priključen da liječi, motiviše i popravi ili izmijeni negativne običaje.

Časni Kur'an je prilično izričan i jasan o prirodi Poslanika sav.. On je niti sami Bog niti Božiji sin, jer je samo sinovstvo ljudski pojam, vezan za trudnoću i porođaj koji ne mogu

postati dio Stvoritelja ljudi i njihovih zemaljskih oblika u Njegovom beskrajnom svemiru. Život Poslanika s.a.v. kao ideala ljudskog postojanja je vjerodostojno zabilježen na tako detaljan način koji nije bio urađen za bilo koju drugu osobu prije ili poslije njega. Stoga, svako može u Poslanikovo blagoslovljenoj biografiji pronaći šta mu odgovara s obzirom na njegov specifičan životni problem. Ovaj blagoslovljeni poklon modernim savjetodavaocima Muslimanima manjka u zapadnoj psihoterapiji gdje pacijent ili onaj ko biva savjetovan, samoga sebe nalazi rastrzanim između visoko nadljudskog abstrakta i oskudne kršćanske vrijednosti koji ne mogu biti sprovedeni u svakodnevne realistične probleme niti on može pronaći odgovarajuću uputu od njegovog liječnika. On je sklon moralnom kaosu biranja bilo koje vrijednosti ili modela koji mu potpomaze samo aktualizaciju.

Prije nego što završim, želio bih da dam dva primjera iz mog vlastitog iskustva o mome okorištavanju blagoslovljenim Poslanikovim s.a.v. životopisom u liječenju dva pacijenta. Prvi je bio sudanski službenik vlade koji je imao ogromnu fobiju smrti koja ga je činila nesposobnim da valjano obavlja svoje dužnosti. Stanje mu se pogoršavalo, u, kako to psihijatri danas dijagnosticiraju, endogenu (unutrašnja) depresiju. Primao je lijekove i elektrokonvulzivnu terapiju bez mnogo pomoći. Fobiju je dobio nakon iznenadne smrti njegove majke koja ga je smatrala njenim najvoljenijim djetetom. Bio je predani Musliman koji je jako volio Poslanika s.a.v. Nagli uzrok fobije je bio san koji je on sanjao nakon smrti njegove majke u kojem mu je ona rekla da će joj se njihov mladi rođak uskoro pridružiti i nakon toga će biti njegov red. Bio je uznemiren tim snom ali nije razvio fobiju dok nije dobio vijesti, nakon nekoliko mjeseci, o tragičnoj smrti tog mladog rođaka.

Psihijarijska intervencija nije bila od pomoći zato što njegov terapeut nije išao na duhovnu etiologiju njegove agonije (straha). Ja sam koristio islamsko-orijentisani vid bihevioralne terapije u kojoj sam činio da on, dok je bio u duhovno jakom krugu Božije milosti i ljubavi Njegovog blagoslovljenog Poslanika s.a.v., stalno prepričava svoj san. Unutar ovog nadnaravnog stanja, islamska shvatanja smrti i onog što se desi nakon smrti, razmatrane su prvo nježno i postepeno na direktniji i strašniji mada optimističan i svijetao način. Kad bih pomenuo Poslanika s.a.v. u duhovno toplom propovjedanju, mogao sam vidjeti suze kako teku iz njegovih zatvorenih očiju dok je bio u dubokom, ljubavlju ispunjenom, opuštenom razmišljanju.

Kognitivno, on je bio ubjeđen da san, čak i literarno posmatran, ne bi tebao da ga toliko prestraši jer njegova majka nije imenovala kad će joj se on pridružiti. Ona je samo rekla da će njegova smrt doći nakon smrti tog rođaka. Emocionalno, on je počeo da se manje boji smrti i mogao je Poslanika s.a.v. vidjeti kao sebi stvarnog uzora i način na koji je on živio i suočavao se sa smrću. Nakon nekoliko sesija, on je bio u stanju da me prati u posjećivanju pacijenata u bolnici koji su pri kraju svojih života. Par sedmica nakon toga, došao je na kliniku ozaren i u oduševljeno sretnom raspoloženju. Rekao mi je da je bio u stanju da se pridruži ožalošćenima u pokopu umrlih na mezarlicima, u nečemu što je prije terapije smatrao nezamislivim. Postali smo dobri znanci nakon ove vrlo uspješne terapije, i kad god se vratim u Sudan, kad god se sretne, čestitam mu na tome što je još uvijek živ, mnogo godina nakon terapije! On bi se od srca smijao, ali ja bih se sjetio njegovih suznih epizoda i bio bih zadivljeno ljubomorano zbog neposjedovanja takve istinske ljubavi za našeg blagoslovljenog Poslanika s.a.v. koju on ima.

Drugi slučaj je bio sa jednom mladom pacijenticom iz Saudije. Bila je dobrostojeća žena sa prefinjenim adabima. Nekako je stekla ne islamski, katolički stav prema seksu. Udala se za mladog bogatog čovjeka koju ju je vrlo nježno volio. Iako je uzvraćala njegova osjećanja prema njoj, željela je da njihov "čist" odnos ne bude pokvaren seksom. Ona bi ustuknula i pružala otpor kad god bi joj on seksualno prilazio. Rekao mi je da su svi njegovi seksualni susreti s njom bili ustvari vrsta silovanja. Ona bi bila očajna i gorko bi plakala nakon svake

seksualne prinude i osjećala bi ogromnu krivicu ako bi otkrila kako sa zadovoljstvom odgovara na suprugove seksualne prisile.

Želio bih da detaljno razmotrim ovaj slučaj i da citiram komentare Kur'anskih ajeta i Poslanikovih hadisa koje sam već pomenuo u mojoj knjizi o Aidsu zato što znam da se mnogo takvih žena obraćalo mnogim terapeutima Muslimanima. Nadam se da će im ovo razlaganje biti korisno.

Tretman je počeo sa otvorenom diskusijom o seksu i Islamu. U ovim prvim sesijama pacijentica je počela da barem teoretski cijeni to da Islam smatra seks jednom od velikih Božijih darova datim ljudima. Ona se iznenadila kad je saznala da Časni Kur'an govori o seksualnom odnosu između supružnika. Kao što je učenjacima Muslimanima dobro poznato, ajeti u suri al Bekare koji su vezani za ovaj problem, su bili objavljeni poslaniku s.a.v. kad je čovjek iz Mekke oženio ženu iz Medine . Muhadžiri iz Mekke su uživali u seksualnim odnosima sa svojim ženama u različitim pozama, dok su Ensarije iz Medine , koji su bili pod utjecajem židovskih plemena koji su živjeli u istom gradu , upražnjavali seks samo u pozi licem u lice. Oni su u potpunosti prihvatili židovsko vjerovanje da će, ako muž priđe ženi sa stražnje strane, beba rođena nakon tog odnosa, biti škiljava.

Kad je Mekkelija želio da ima odnos sa svojom ženom sa stražnje strane, njegova žena je odbila i pitala Poslanika s.a.v. da li je ova praksa bila dozvoljena. Odgovor joj je došao ne od Poslanika a.s. nego iz Božanske Objave koja je sačuvana u Časnom Kur'anu da se čita i uči iz generacije u generaciju Muslimana do kraja ovoga svijeta.

"Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete, a pripremite što i za duše svoje. I bojte se Allaha i znajte da će te pred Njega stati. A ti obraduj pravedne vjernike! (Al Bakare : 223)

Na taj način je Časni Kur'an pobio židovski mit i prikazao činjenicu da, jednom kad je sjeme izbačeno i kad začće nastane, poza bračnog para nema ništa s razvojem buduće bebe. Štoviše, Kur'an supruge savjetuje da budu nježni i da čine potrebnu uvodnu predigru prije stvarnog odnosa. Poslanik a.s. je ovo dalje objasnio kazivajući da suprug ne bi trebao "da prilazi svojoj ženi kao što mula prilazi svojoj ženki". " Prilazi svojoj ženi " je pristojan način govora o prakticiranju seksualnog odnosa sa suprugom. Mula ili magarac se žurno kreću da dobiju svoje zadovoljstvo i povlači se dok ejakulira: otmjen suprug Musliman bi, slijedeći ovu Poslanikovu a.s. napomenu, trebao da misli o zadovoljstvu svoje supruge. Stoga, Islam je tako rano kao što je sedmo stoljeće, ne samo prihvatio seksualno zadovoljstvo žena nego je to, takođe učinio Objavljenim nalogom.

Nakon što je žena koja je pitala čula ovu objavu, Poslanik a.s. joj je rekao da može imati bilo kakav vid odnosa sa svojim mužem pod uvjetom da totalno, svo vrijeme izbjegavaju analni odnos i vaginalni odnos tokom njenog mjesečnog pranja. I ne samo to, nego je Poslanik a.s. izjavio da je davanje seksualnog zadovoljstva supruzi vjerska obaveza supruga (Buharija). Seksualni odnosi između supružnika su smatrani dobrim djelom zbog kojeg će supružnici sebi osigurati Božije zadovoljstvo. Poslanik a.s. je to kazao velikoj grupi Muslimana, koji su došli da ga pitaju o načinima na koje mogu dobiti Božije nagrade. Prema tome, seks prakticiran sa supružnikom na islamski dozvoljen način, može biti izvor duhovnosti i ibadeta.

Nakon ovih sesija kognitivne terapije, pacijentica je bila poučavana kako da se odmori i uključi u živahno razmišljanje o stvarima o kojim bi je terapeut pitao da razmišlja. Ovdje sam ponovo spojio bihevioralnu modifikaciju sa islamskom kognitivnom terapijom. Pacijentica je bila pitana da zamisli njenog muža kako joj postepeno seksualno prilazi, prvo potpuno odjeven, pa onda postepeno skidajući svoju odjeću u daleko intimnijim scenama. Popraćeno ovim zamišljanjem išle su ponavljajuće izjave i scene o njenim novo-stečenim islamskim uputama vezanim za seks i činjenicu da će joj zadovoljavanje njenog muža u krevetu, ustvari donijeti Božije zadovoljstvo. Ove izjave su bile posebno jako izražene kad god bi njeno zamišljanje seksualnih scena privremeno prestalo zato što bi joj to prouzrokovalo zabrinutost.

Suprug je takođe bio upućen u ovu postepenu seksualnu desenzibilizaciju koju bi on trebao sprovesti na nježan način.

Ovo je donijelo nešto napredka. Ali, kad je drugi stepen hijerarhije zamišljajućih scena pomenutog čovjeka i žene u njenoj sredini prosljedio sa seksom u praksi, njen napredak je bio pojačan. Kad sam osjetio da je spremna, poveo sam je do najviše tačke hijerarhije, do životopisa blagoslovljenog Poslanika a.s. u njegovim seksualnim odnosima sa njegovim blagoslovljenom ženama. Kao u katarznom preživljavanju, moja pacijentica je pala u emocionalnu epizodu koja je izgledala kao da će kompletno neutralizovati sve što je ostalo od njenog patološkog otpora. Kad je došla na sljedeću sesiju, rekla mi je da joj terapija više ne treba i da sad može da uživa u svojim odnosima sa svojim mužem bez napetosti i krivnje, sa rezultatom koji sam sve govori. Kad sam je sreo šest mjeseci nakon terapije, otkrio sam da je u stanju radosnog iščekivanja svog prvog djeteta.